

Öppen fritidsverksamhet – en kulturpolitisk relik?

av Lars Lagergren

”Om vi vill ha medel för fritidsverksamhet räcker det inte med att hänvisa till verksamheternas egenvärde gentemot skola och omsorg. Ingen politiker klarar den debatten.” (Bengt Nissler, f.d. fritidschef i Landskrona kommun)

Med sin bas i idrott och kultur fick den öppna fritidsverksamheten sitt genombrott under 1950-talet och kom att ha sin storhetstid under de två följande decennierna som en del av den välfärdsambition, som kännetecknade dåtidens kultur- och socialpolitik. Från senare halvan av 1980-talet och framåt har verksamheten existerat i ett samhälle där folkhemsstatens välfärdsideal fått stå tillbaka för en nyliberal betoning av tillväxt. En förändrad kulturpolitisk inriktning och en än tydligare socialpolitisk fokusering mot lagstadgade verksamheter som vård, skola och omsorg har gradvis urholkat den öppna fritidsverksamhetens legitimitet. I sina strävanden att hitta en form anpassad till dagens ideologiska strömningar intar kulturbaserade projekt en viktig entreprenöriell roll, trots att fältet sedan gammalt ger en låg status för kulturarbetare.

Syftet med denna artikel är att kritiskt belysa den öppna fritidsverksamheten i Sverige och de förutsättningar som den existerar under. Med öppen fritidsverksamhet menas här offentligt driven och/eller finansierad verksamhet, som sker inom det som kategoriseras som ”fritiden”, dvs. en öppen fritidsverksamhet, som är en valbar och organiserad verksamhet under tid som brukaren själv förfogar över. Exempel på sådan verksamhet är fritidsgårdar av olika slag och föreningsverksamheter inom idrott eller kultur. I fokus för den öppna fritidsverksamheten finns och har traditionellt sett funnits barn och ungdomar.

Öppen fritidsverksamhet kan också definieras genom målgruppen för verksamheten. Låt oss använda en definition hämtad från en kommunal verksamhet:

”Den öppna (fritids)verksamheten syftar till att under fria former underlätta och ge utrymmen till främst unga medborgares möten på deras fritid. Verksamheten är frivillig och öppen för alla inom den målgruppsålder som gäller i respektive kommun. Anställda medarbetare ska ta tillvara och främja de ungas kreativitet, intressen och behov. I den öppna verksamheten ska det finnas förutsättningar till en positiv livsstil och ett gott livsmönster. Olika ungdomar, oavsett etniskt tillhörighet, kön, politisk eller religiös åsikt ska kunna mötas på lika villkor i den öppna verksamheten. Innehållet

präglas av öppenhet och är utan krav på regelbunden närvaro eller prestation. Den öppna mötesplatsen ska erbjuda ett positivt umgängesklimat, fritt från mobbing och trakasserier.” (http://infobanken.nacka.se/politik/Omradesnamnden_Sicklaon/2001/010612/Tjansteskrivelse_natverket_20010514.doc)

Som underlag för min diskussion har jag en samling intervjuer/samtal med människor som är eller har varit aktiva inom fältet, antingen yrkesmässigt eller som föreningsaktiva. Materialet har samlats in under drygt två års tid i samband med uppbyggnaden av Fritidsvetenskapligt program vid Malmö högskola. Bland informanterna finns representanter för såväl nationell som regional och lokal nivå.¹

Varför öppen fritidsverksamhet?

Offentligt driven eller finansierad fritidsverksamhet måste ha ett samhällsnyttigt syfte. Varför skulle annars det offentliga lägga sig i den enskildes fria tid? Vari denna samhällsnytta består kan förändras över tid. Somliga ”nyttor” är dock mer seglivade än andra och tycks återuppstå i nya skepnader gång efter annan. Den mest framträdande nyttan med öppen fritidsverksamhet är att fostra barn och ungdomar till goda och demokratiska samhällsmedborgare. Sedan kan denna fostran formuleras som att rädda ungdomar från sig själva, farliga kommersiella krafter, omoral, alkohol, droger och kriminalitet, eller tvärt om, i termer av att utveckla ungdomars intressen och känsla för gemenskap med andra. Hans-Erik Olsson ger ett exempel på de styrandes retorik från tiden för ungdomsgårdarnas etablering vid mitten av 1950-talet:

”Borta var de moralkonservativa argumenten från det tidiga 1940-talet. Gårdarna skulle framöver ha en ’mera markerad ... uppbyggande inriktning’. Där skulle ungdomarna kunna delta i ’berikande fritidssysselsättningar och uppleva ett stimulerande ... kamratskap’. Verksamheten skulle inte bara vara uppfostrande utan även ’karakterärdanande’ och ge deltagarna en ’aktiv och positiv livsinställning.’” (Olsson 1992/1995, s.199)

Låt oss jämföra med den retorik som dominerar fältet drygt femtio år senare. Exemplet, som utgörs av några utdrag från

1. Bland informanterna återfinns idrottsledare, fritidsledare, personer på olika nivåer inom förvaltningar, företrädare för Kommunförbundet på ett nationellt plan liksom entreprenörer på fritidsfältet, dvs. personer som genom energi och vilja skapat verksamheter inom fältet, vilka omsätter mångmiljonbelopp årligen. I mitt underlag finns också deltagande observationer vid konferenser, symposier och workshops för forskare och praktiker inom fältet, samt studier av dokumentation av olika slag, från policydokument och konferensrapporter till kommunal dokumentation.

en handlingsplan för fritidsgårdsverksamhet, är hämtat från Västerås stad:

”Viktiga delar att utgå från är att verksamheten står för den värdegrund som presenteras i fritidsgårdsplanen. (...) Social kompetens och demokratiskt tänkande kombineras med värdegrunden och detta är utgångspunkt för överenskommelsen mellan grundskolenämnden och utförarna av fritidsgårdsverksamhet.

Fritidsgårdarna skall arbeta aktivt med att stärka varje ungdoms naturliga nyfikenhet och intresse, att ge stöd åt honom/henne i att utveckla goda vanor, samt att ge praktisk erfarenhet och kunskap för livet.

(...)

Tonårstiden skall vara fri från tobak, alkohol, narkotika och andra droger.

Utifrån det skall verksamheterna lägga stor vikt vid kommunikation och relationer samt frågor om etik och moral, droger, livsstil och mobbing. Värdegrunden utgör basen för hur vi bemöter varandra och är en viktig del i arbetet med att utveckla fritidsgårdarna till att ha ett hälsofrämjande synsätt.” (<http://www.vasteras.se/forsko-laochutbildning/myndighetsinformation/Documents/handlingsplanfritidsgardsverksamhet.pdf>)

Nytan med den öppna fritidsverksamheten är här klädd i en uppdaterad språkdräkt, men säger på ett mer detaljerat sätt egentligen samma sak som sades på 1950-talet. Samhällets farhågor och rädslor är de samma. Skillnaden ligger i att nu är det inte 1940-talets stora barnkullars inträde i tonåren (och motbokens avskaffande), utan de stora skarorna av vad som uppfattas som utanförstående ungdomar, som behöver socialiseras in i vårt demokratiska samhälle. Utanförskapet är inte formulerat direkt, men en bild i handlingsplanen visar fem leende flickor med troligt ursprung i Mellanöstern. (Inom parentes är det invandratjejer som är typexemplet på utanförskap, samtidigt som dessa också är svåra att locka till fritidsgårdarna). På en punkt har en ändring kommit till stånd, faran med de kommersiella krafternas menliga påverkan på ungdomen tycks ha upphört någonstans på vägen.

Idag har den öppna fritidsverksamheten också att fungera i en tid, som är präglad av imperativ som tillväxt, konkurrensutsättning, marknadskrafter, nyckeltal, entreprenörskap, valbarhet och individualism, och i ett samhälle, där allting tycks ha ett pris i ekonomiska termer och allting också blir jämförbart (Heidegren 2007). Därmed blir ”varför öppen fritidsverksamhet?” en fråga om jämförelser i ekonomiska termer i stil med: vilka vinster (eller vilken avkastning) kan vi förvänta oss om vi satsar på fritidsverksamhet i förhållande till andra tänkbara satsningar, inom liksom utom fältet? Här uppenbarar sig en krock med det traditionellt moraliserande tänkandet inom fritidssektorn, ett tänkande som inte såg organiserad fritidsverksamhet som något jämförbart eller utbytbar, utan som såg den

som något sunt och givande i sig.²

Förebyggande, främjande eller...?

Efter uppsvinget för den offentliga fritidsverksamheten under 1950-talet var samhällets uppdrag – att skapa möjligheter för en sund och god fritidsverksamhet för sina medborgare – oproblematiskt. De stora neddragningarna inom den offentliga fritidsverksamheten under framför allt 1990-talet var slutpunkten för denna era. Nu, i det tidiga 2000-talet, kan vi se tendenser till ännu en förändring i synen på den offentliga fritidsverksamheten. Hugo Blom, Kommunförbundet, en veteran inom den offentliga fritidssektorn på nationell nivå, uttrycker denna förändring:

”Nu lever vi en tid där det pratas mycket om tillväxt, olika honnörsord som frivilligkrafter och tredje sektorn å så här. Men när jag pratar med politiker ute i landet då säger de så här: Vi vill ha tillväxt i vår kommun, vi vill att folk ska stanna kvar här, vi vill att folk ska flytta hit, man vill ha det bra, det är det alla vill. Och då måste vi konkurrera med varandra, men vi kan inte konkurrera med vård, skola och omsorg – det har alla. Det här med kultur och fritid har blivit mer av en konkurrensfaktor. Det är livskvalitet, det som gör att folk är villiga att flytta eller väljer att bo kvar på en ort. Då kommer det allt från naturresurser till att det finns något för barnen också. Och då är det kulturen och fritiden som många lyfter fram.”³

Fritiden som samhällssektor börjar få ett marknadsvärde, även för kommuner vilka inte traditionellt har haft t.ex. turism som en betydande inkomstkälla. Främst har denna uppgradering visat sig i byggnationer av arenor, äventyrsbad och anläggningar för aktiviteter och rekreation, liksom i satsningar på allehanda kulturarrangemang, som t.ex. festivaler, temaveckor och marknader.

Uppgraderingen har inte syntts lika tydligt inom de fritidsverksamheter som drivs av kommunerna. Dessa verksamheter lever fortfarande under knapphetens stjärna och 1990-talets omfattande neddragningar finns färskt i minnet.⁴ En bidragande orsak till detta är att den kommunalt drivna öppna fritidsverksamheten är och har varit en särpling inom fritidssektorn. Till skillnad från övriga fritidsverksamheter är den problembaserad, dvs. ur ett samhällsperspektiv är den ”förebyggande” och inte ”främjande”, för att använda en vanlig definition inom fältet.⁵ Den har ett preventivt syfte, nämligen att motverka riskfaktorer bland grupper bland de uppväxande generationerna genom att t.ex. locka till goda aktiviteter under vuxnas översyn. Hade verksamheten varit främjande hade dess syfte vara att stärka skyddsfaktorerna.

Gränslinjen mellan vad som är ”förebyggande” och vad som är ”främjande” är förvisso ofta otydlig. Inte heller spelar platsen någon egentlig roll för vilka aktiviteter som bedrivs. Det som avgör om en verksamhet är att betrakta som det ena eller det andra är hur gruppen av ungdomar/brukare

2. Om de förändrade förutsättningarna för fritidsverksamheten i Sverige, se t.ex. Lindström (2006).

3. Grupptervju våren 2007.

4. Åren 1990 – 1995 förlorade t.ex. 1 400, ungefär var fjärde, av landets kommunalt anställda fritidsledare sina jobb (Trondman 2000, s. 151)

5. Se t.ex. FOKUS 07 – En analys av ungas hälsa och utsatthet (2007).

definieras. Befinner sig dessa i vad som samhället uppfattar som riskzonen eller bedrivs verksamheten i ett område som klassificeras som dysfunktionellt, vanligen segregerat, blir verksamheten förebyggande. Bedrivs den i ett funktionellt område blir det hur de ungdomar som för tillfället befinner sig i verksamheten uppfattas. För fritidsledarna ute i verksamheterna har distinktionen ofta inte någon avgörande betydelse. Deras engagemang i och för ungdomarna är det samma, men det är stora skillnader i hur en fritids- eller idrottsledare på en mindre ort beskriver sitt arbete jämfört med hur en kollega som är verksam i en storstadsförort beskriver sitt.

Men vad är då öppen fritidsverksamhet bra för? Ska den vara bra för något speciellt, som inte annan fritidsverksamhet klarar av att vara bra för? Hugo Blom igen:

”Vi som har varit med länge har alltid jobbat med något som kallats förebyggande fritidsverksamhet. Då kan vi ju ställa oss frågan: förebyggande för vad? Vad är det egentligen vi menar med förebyggande? Är det för att minska brottsligheten eller för att människor ska må bättre, vad är det egentligen? Har vi olika verksamheter för olika vinklingar av detta förebyggande? Har fritidsgårdarna en speciell profil, speciellt brottsförebyggande, och idrotten jobbar för att skapa förmåga att arbeta i grupp och anpassa sig som många säger? Idrotten har ofta kört med lite felaktiga argument, som att vi håller ungar borta från gator och torg. Många gamla idrottsledare säger att varje ungdomsbrottsling kostat osv. Då säger jag sluta. För det finns ett egenvärde nog i idrotten utan att man behöver motivera den med andra saker. Då brukar jag säga att jag har aldrig hört en musikskolelärare eller teaterledare säga att musiken och teatern håller ungar borta från gator och torg. Då är det värdet i verksamheten som ger individen något.”

Hugo pekar här på själva kärnan i den öppna fritidsverksamheten – den ska vara till nytta, vara bra för något annat än det själva aktiviteten ger brukaren för stunden. Biljard, teater, fotboll, musikutövande, etcetera har ett betydligt mer långtgående syfte än att vinna partiet, spela upp föreställningen, vinna matchen eller få bandet att låta tight. Här nämns ofta samhällsviktiga processer som socialisation och integration. En närmare granskning av t.ex. ansökningar om kommunala medel för fritidsverksamhet visar att dessa ofta anger att fritidsverksamhet har ha en positiv inverkan på någon eller båda av dessa processer.⁶ I vad mån de aktuella verksamheterna är de bästa eller någorlunda optimalt fungerande som drivkrafter för dessa samhällsviktiga processer kan vi aldrig med säkerhet veta. Effekterna kommer ur sociala kontakter, gemenskapen, mötet mellan och inom generationer och hänsynstagande, kanske i att verksamheterna faktiskt är organiserade och kräver regelefterlevnad, etcetera.

Fritidsverksamheten som arbetsmarknad

Som arbetsmarknad är den öppna fritidsverksamheten märklig, eftersom de professionella är i minoritet i förhållande till de frivilliga krafter som verkar inom det omfat-

tande föreningslivet, främst inom idrotten. Gemensamt är att en klar majoritet av alla organiserade aktiviteter inom den öppna fritidsverksamheten i någon grad är direkt eller indirekt offentligt finansierade via t.ex. kommunala bidrag och/eller olika former av projektstöd, trots det omfattande inslaget av civilsamhälleliga insatser (Norberg 2008). Den öppna fritidsverksamheten utgör också en arbetsmarknad, som är fylld av inte sällan välutbildade kulturarbetare och där mängder av kultur produceras och i en stigande grad konsumeras, men där nästan inget kulturellt kapital är att hämta. Den öppna fritidsverksamheten befinner sig i ett gränsland mellan de kulturpolitiska och socialpolitiska fälten. Fältets ursprung kan spåras till det senare, medan det förra har haft stort inflytande på den praktiska verksamhet som pågått och pågår i fältet.

Aktiviteterna är ur ett perspektiv inte heller ”på riktigt”. Den kultur och idrott som ackumuleras är sällan av ”äkta” vara. Konst och teater som produceras av barn och ungdomar får sällan plats i den ”riktiga” konstens och teaterns fält. Idrottens elitänkande exkluderar merparten av all verksamhet, i synnerhet den som sker utanför de organiserade föreningarna. Därav svårigheten för alla de kulturarbetare som verkar inom den öppna fritidsverksamheten att skapa sig ett kulturellt kapital här .

Men alla de andra ungdomarna då?

Hur ser det då ut för alla de andra ungdomarna, de som inte regelbundet frekventerar fritidsgårdarna? Att utbudet av fritidsaktiviteter är omfattande råder ingen tvekan om. Idrotten, som är den ojämförbart största organisatören av fritidsaktiviteter, rymmer en uppsjö av varianter och nivåer (Norberg 2008). Urvalet är visserligen inte lika stort överallt i landet, men detta kompenseras av att idrotten ofta utgör den enda organiserade fritidsaktiviteten på många små orter ute på landsbygden. Idrotten tycks nå nästan alla. Kultur utgör en annan samling av aktiviteter. Störst är musiken, men även teater, dans och film finns representerade. Tar vi med att konsumera kultur som aktivitet när vi troligen nära 100 procent av alla ungdomar som över huvudtaget har möjlighet. En gång i tiden uppfattades ”att spisa skivor” som en egen ungdomlig aktivitet, något som är otydligare idag när musik finns överallt och är ständigt närvarande.

Över huvudtaget är det svårt att idag avgränsa vad som är legitima aktiviteter. Surfande på internet kan, får vi anta, vara mycket uppbyggligt och dana ett sunt demokratiskt sinnelag. Det beror i hög grad på vilka sidor som besöks och i vilka syften. På ett par knapptryckningar kan surfaren hamna i de mest vidrigt perverterade hemskheter, men kan lika gärna med ett par andra knapptryckningar upptäcka av samhället uppfattat som sunda lärdomar och intressen. Dessutom är internet inte längre en enskild verksamhet utan en mycket kollektiv, via bland annat chatrum, bloggar och LANande.

Det går kanske att påstå att vår tid är hybridaktiviteternas tid, där gränser tänjs eller rent av suddas ut. Sporter kan lika gärna utövas vid en dator som i ”verkligheten”. Vissa fritidsverksamheter, som t.ex. skateboard, är både och, el-

6. Något som bekräftas vid flera gruppsamtal med företrädare för öppen fritidsverksamhet på alla lokala nivåer; vintern/våren 2006/2007 med företrädare för verksamheter i Stockholmsregionen på Fryshuset och Rinkeby Folkets hus samt vid workshop på Malmö högskola våren 2008.

ler tvärt om, varken sport eller fritidsverksamhet, utan en livsstil med egna kulturella förtecken. I vilket fall låter sig denna seglivade subkultur inte tryckas ner, trots att den hittills fått klara sig utan vuxensamhällets direkta inblandning via specialutbildade ledare, föreningar och välorganiserade seriesystem på alla nivåer. Tvärt om är skateboarden det hybridfenomen som kanske rönt störst framgång när det gäller att slå mynt av samhällets oförmåga att förstå den. Varje kommun med självaktning ska ha en skateboardramp. I de större kommunerna handlar det ofta om mångmiljonbelopp och grandiosa anläggningar. Företrädarna för skateboardkulturen har varit mycket framgångsrika i att dra till sig skattemedel. Ett exempel är den internationellt välrenommerade anläggningen i Stapelbäddsparken i Malmö. Vid en undersökning bland stadens ungdomar, som handlade om vilka verksamheter de ville ha och som skulle ligga till grund för exploateringen av platsen, kom skateboard långt ner på listan (Lieberg 2006). Men det var skateboardens talesmän som hade kraften och energin att driva sin sak. Nu finns anläggningen där och det går inte att säga annat än att den har blivit en succé, dels vad gäller antalet användare, dels för staden i dess marknadsförning av sig själv som en evenemangsstad som satsar på ungdomen. I sanning en främjande verksamhet, helt i tidens anda.

Nya tider, nya lösningar

Exemplet Stapelbädden är bara ett av flera tänkbara, som visar på de möjligheter som dagens samhälle bjuder ett aktivt entreprenörskap. Andra exempel, med andra uttalat samhällsnyttiga ingångar, är Fryshuset och Drömmarnas hus. Det förra expanderar på nationell, i viss mån även internationell, nivå medan det senare har fått ett omfattande regionalt uppdrag. I båda exemplen ger kultur- och fritidsaktiviteter de nödvändiga verktygen för samma form av fostran som fritidsgårdarna är ämnade att stå för. Skillnaden är att de förra drivs i förenings-/bolagsregi, vilket bland annat öppnar för fler tänkbara finansieringsformer och därmed också utvecklingsmöjligheter, men kanske framför allt gör att de hamnar utanför de ”stuprör” av avgränsade nämnder och förvaltningar som kännetecknar offentlig verksamhet. Det senare ger en rörlighet som den öppna kommunalt drivna verksamheten har svårt att uppnå. Främjande verksamhet i kommunal regi, dit den öppna fritidsverksamheten oftast räknas, får tampas med de allt mer omfattande lagstadgade uppdragen inom skola, vård och omsorg. Chanserna till givande samarbeten försvåras av rädsla eller revirtänkande och skilda språk och kulturer inom förvaltningarna. En mellanchefer inom en kommunal fritidsförvaltning uttrycker läget så här: ”Kommunikationen och samarbetet med andra förvaltningar går bättre ju svårare socialt problem vi har att hantera.”⁷ Citatet visar på svårigheten att utveckla en främjande, icke problembaserad, fritidsverksamhet i kommunal regi. Till detta kommer problemet med att kunna, ofta hinna, fånga upp vilka aktiviteter som kan locka de unga. Förändringar i intressen och ständigt nya varianter av redan etablerade aktiviteter gör det närmast omöjligt för samhället i form av kommunpolitiker att hålla sig uppdaterade om

vad som gäller för tillfället. Och uppdaterat bör ju samhället vara om det ser det som sin uppgift att tillhandahålla valbara, tillgängliga och dessutom efterfrågade fritidsverksamheter, som dessutom är fostrande och karaktärsdanande, eller som det heter numera, ger social kompetens och ett demokratiskt tänkande till de uppväxande skarorna av medborgare. Idrotten utgör ju fortfarande ett säkert kort, men hur det i verkligheten står till med spridandet av social kompetens och demokratiskt tänkande förefaller vara mer osäkert.

Från luttrad underdog till entreprenör?

Vi har ovan kunnat konstatera att den öppna fritidsverksamheten dras med problem. Problem är av olika art, men de är ofta sammanlänkade. Vissa av problemen har funnits med under hela resan från 1950-talets uppsving och framåt. Dessa problem är kopplade till förhållandet uppdrag – status. Problemen har kommit att bli tydligast inom den kommunalt drivna verksamheten och i synnerhet den grupp som arbetar ute i själva produktionen – fritidsledarna.

Fritidsledarnas verksamhet ska vara flera saker samtidigt. Mest framträdande är spänningen mellan det förebyggande och det främjande. Verksamheten är i grund och botten av förebyggande art, men den framställs gärna som främjande i den politiska debatten. Så länge kulturpolitiken hade allmänt fostrande och folkbildande ambitioner och socialpolitiken hade tydliga patriarkala drag uppstod ingen klyfta mellan egentliga motiv och motiveringar. Sedan 1970-talet har en ideologisk underminering av fritidsverksamheten skett i takt med att de fostrande och folkbildande motiven inom kultur- och socialpolitiken har försvagats. Den öppna fritidsverksamheten kom därmed att mer och mer framstå som en relik av en äldre ”social kulturpolitik”. Genom nyliberala strömningar har sedan denna otidsenlighet förstärkts ytterligare. Som kulturpolitik betraktat kan verksamheten inte konkurrera med ”riktig kultur” och som socialpolitik hamnar den långt ner på dagordningen när vård, skola och omsorg tagit sitt. Som preventiv verksamhet har den ingen kulturpolitisk legitimitet och som främjande verksamhet har den ingen socialpolitisk konkurrenskraft. Denna undanskymda position har lett till en känsla av att vara osynlig – ju längre ut i verksamheten desto starkare känsla (Trondman 2000).

Problemet med att den öppna fritidsverksamheten befinner sig i ett förändrat ideologiskt klimat visar sig på fler sätt. Språkbruket och föremålen för verksamheten (brukarna) är uppdaterade, men målsättningarna är de samma. Med det nya ideologiska klimatet naggades också verksamhetens självklara egenvärde i kanten och delvis även den orubbliga tron på att den längst där ute på fältet stod för något gott och samhällsnyttigt i kampen mot destruktiva, ofta kommersiella, krafter. När ingen annan fanns, så var det ledarna ute i verksamheterna som tog vid och uppfyllde samhällets ansvar att ge de uppväxande generationerna trygghet och fosteran. Till skillnad från verksamhetens politiska och administrativa nivåer handlade det också om direkta dagliga möten med brukarna, vilket medverkade till att ett underifrånperspektiv utvecklades bland ledarna, ett underifrånperspektiv som stärktes ytterligare under de omfattande neddragning-

arna under 90-talet och av den påtagliga känslan av att vara osynlig. Följden blev, som Mats Trondman konstaterar, att "(f)ritidsledarnas erkännande har sin källa i den vardagliga bekräftelsen från de ungdomar de arbetar med" (Trondman 2000). Många fritidsledare har i detta läge intagit en underdoghållning, som tydligt signalerar en resignation inför de rådande förutsättningarna, tecken på ett avståndstagande från de politiska och administrativa nivåerna och en stark samhörighet med brukarna.

Det är svårare att utröna hur fritidsledare förhåller sig till den ökande konkurrensen från allehanda entreprenörer. Konkurrens om ungdomarnas gunst är inget nytt. I förhållande till det väldiga föreningslivet har den kommunalt drivna fritidsverksamheten alltid varit i närheten av marginalen. Konkurrensen om ekonomiska medel – skattemedlen – är inget som öppet diskuteras. Dessutom utgör den entreprenöriella verksamheten en alternativ arbetsmarknad. Vad konkurrensen däremot bidragit till är en ofta uttalad längtan

efter att få ägna sig åt det främjande i betydligt större omfattning, att få vara med och skapa ett "fritidens mervärde", att få en tydlig plats i den nya växande fritidssektorn, att då och då få lämna välfärden och i stället aktivt bidra till den så viktiga "tillväxten". För i dagens ideologiska klimat tillhör fritiden politikens tillväxtsida och den som vill synas och räknas med bör befinna sig där. Om det tycks mina informanter på alla nivåer inom den öppna fritidsverksamheten vara överens.

En övergång från en i grunden problembaserad verksamhet till en tillväxtbaserad måste dock föregås av och legitimeras genom en förändring av synen på vem som är brukaren av öppen fritidsverksamhet. Då hamnar vi i en av tidens frågor – tillväxt, för vem? En sak vet vi, nämligen att skateboardanläggningen vid Stapelbäddsparken inte släcker några bränder i andra änden av staden, men de som brukar anläggningen – antingen aktivt eller som skyltfönster – har stor behållning av den. ■